

İSLAM HUKUKUNA GÖRE SARF AKDİNDE BANKA KARTLARININ KULLANIMI*

M. Hadi TURAN**

Öz

İslam Hukukuna göre sarf akdinde ivazların aynı mecliste ve peşin olması esastır. Vade, taksit veya bir başkasına havale kabul görmemektedir. Ancak günümüzde banka kartlarının alışverişlerde yaygın biçimde kullanılması, zamanla sarf akdine de sirayet etmiştir. Çoğunlukla ihtiyaçtan dolayı banka kartlarıyla da altın alışverişi yapılmaktadır. Tek çekim yanında bazı kuyumcuların vade farkı koymadan taksitle de satış yaptıkları bir vakıadır.

Vade farkı ister uygulansın, isterse uygulanmasın, sarf akdinde taksit meşru değildir. Bu hükümde İslam hukukçuları ittifak etmiştir. Ancak banka kartıyla ve tek çekimle altın alışverişi tartışmalıdır. Kimi İslam hukukçuları tek çekimle yapılan alışverişi meşru saymış, kimi ise saymamıştır. Ama genel olarak sarf akdinde aynı mecliste tarafların ivazları birlikte karşılıklı olarak teslim etmeleri gerektiği hususunda uzlaşmışlardır. Ne var ki, banka kartıyla yapılan alışverişte, bankanın devreye girmesi, altın karşılığı olan ivazın hesaba havalesi ve bu havalenin (hesaba yatan paranın) nakit paranın yerini alıp almadığı şüphyle karşılanmıştır. Esasen hesaptaki paranın her türlü ve anında tasarrufa imkan verdiğini iddia etmek de mümkün değildir. Sözgelimi rehin bırakmak, nakdi sadakada bulunmak bunlardan bazılarıdır. Sarf akdinde ivazlar aynı mecliste karşılıklı olarak ve aynı anda elden ele teslim edilmelidir. Bu teslimle birlikte tarafların birbirlerine karşı borcu kalmamalıdır. Yani ilave bir işleme, kişiye, kuruluşa ihtiyaç duymadan ivaz üzerinde tek taraflı olarak tasarruf edilebilmelidir. Zira teslim alınan ivazlarla anında her türlü tasarrufta bulunabilmek, kabzın gerçekleşmiş sayılmasının ve geçerli olduğunun bir işarettir. Tasarruf konusunda herhangi bir kısıtlama getirmek veya ek işlemlere başvurmak da doğru değildir.

Bu çalışmamızda, teorik bilgiler yanında, günlük hayattaki pratiğini de göz önüne alarak, sarf akdinde banka kartlarının kullanımına ilişkin bazı şüpheli durum ve kaygıları ortaya koymaya çalıştık. Bunun için de öncelikle konumuzla ilgili gördüğümüz akademik çalışmaların yanında, banka mevzuatının ilgili kuralları ve nihayet İslam hukuku kaynaklarından yararlandık. Sonuç olarak özellikle sarf akdinde bankayı taraf kılmamanın mahzurlu olacağı kanaatine ulaştık.

Anahtar Kelimeler: Sarf Akdi, İvaz, Banka havalesi, Kabz, Tasarruf

Makale gönderim tarihi: 21.06.2017, kabul tarihi: 01.11.2017
Doi: 10.26791/sarkiat.322862

*Bu makale “İslam hukukunda kabz kavramı ve hukuki sonuçları” adlı doktora tezinden alınmış ve düzenlenmiştir.

** Arş. Gör. Dr., Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri, hadi211@windowlive.com

ACCORDING TO ISLAMIC LAW, THE USE OF THE GOLD EXCHANGE CONTRACT BANK CARDS

Abstract

For the gold exchange contract, according to Islamic law is essential to have in advance and the same parliament. It does not accept maturity, installment or transfer to another person. But nowadays widely used in the exchange of bank cards, it has also spread to time to the gold exchange. Mostly, because of need, gold exchanges are also made with debit cards. In addition to one shot, some jewelers are selling in installments without paying any maturity difference.

The installment is not legitimate, whether it is applied or not. Islamic lawyers have allied in this judgment. However, the exchange of gold with a bank card and single withdrawal is controversial. Some Islamic lawyers regarded the purchase made with one shot as legitimate, and some did not. However, in general, the contracting parties have agreed that the same parliamentary parties must mutually submit their obligations together. However, it was met with suspicion that the exchange made with the bank card, the bank's commissioning, the provision of gold, and the cash money of this bank transfer (the money in the account) have taken place. In fact, it is not possible to claim that the money in the account allows for any and all savings. It is some of them to be pledged, to be in a cash almighty. In the case of a consignment, the same obligations must be handed over to the same parliament in the same way and at the same time. With this delivery, the parties should not be liable to each other. In other words, an additional processing should be able to save unilaterally on the ivory without the need for a person or organization. Because, being able to find any kind of savings immediately upon receipt of the deliverables is an indication that the mattress has been realized and valid. It is also not right to impose any restrictions on saving or resort to additional operations.

In this work, we have tried to put forward some suspicions and worries about the use of debit cards in the consumption account, taking into account the theoretical knowledge as well as the daily practice. For this, we first benefited from the relevant rules of banking legislation, and finally from Islamic legal sources, as well as the academic studies we have dealt with. As a result, we have come to the conclusion that it would be disadvantageous to bank the bank in particular.

Keywords: The Gold Exchange Contract, Consideration, Bank Transfer, Collection and Receipt, Savings

Giriş

İslam, inananların dünya ve ahret mutluluğuna ulaşmalarını sağlayan birtakım kaideler ortaya koymuştur. Biz Müslümanlara düşen buna titizlikle uymak, kendimize göre ihtiyaç veya kolaylık gibi nedenlere dayandırarak ve nefsimizin de güzel göstermesine karşın asla teslimiyet bilinç ve şuurundan ve bunun göstergesi sayılan halis ve salih amellerden sapmamak adına hiçbir taviz vermemektir. Maalesef günümüzde özellikle muamelatta ve ahlakta yaygın bir erozyon gözlemlemekteyiz. Kazandığımızın haramdan mı helalden mi olduğunu yeterince araştırmamız ve hatta tüm şüpheli şeylerden kaçınmamız beklenirken, maalesef -bırakın takvayı- fetvayı bile umursamaz hale gelmişiz.

İnsanların günlük hayatta yaygın olarak icra ettikleri satım akitlerinden sarf akdinde harama düşmemek adına birtakım tedbirler konmuştur. Bu tedbirlerin şeklini ve özellikle de mantığını iyi kavramak gerekir. Bu mantığı kısaca alınan ve satılan ivazların haram olması, kıyamet gününde Rabbin huzuruna temiz rızıklarla beslenmiş, tepeden tırnağa tam bir teslimiyet içinde çıkma şerefine nail olmak, şeklinde ifade edebiliriz.

1. Çalışmanın Kapsamı ve Önemi

Bu makalemizde sarf akdinde banka kartı kullanmanın İslam hukuku açısından değerlendirilmesini ele almaktayız. Normal olarak satım akdinde kredi veya genel olarak banka kartlarıyla alışverişe tek çekim veya vadeli şekillerine cevaz verildiği ve yaygın olarak kullanıldığı hepimizin malumudur Banka kartıyla ve tek çekimle yapılan altın alımında, sarf akdinin meşru olduğuna dair fetvanın verildiğini görmekteyiz. Bu meşruiyeti çeşitli açılardan irdelemek, kendimizce vakıa olarak karşılaştığımız ve ister istemez sahip olduğumuz bazı şüpheleri ortaya koymak istiyoruz. Bu bağlamda Sarraf ile müşteri arasındaki banka kartlarıyla yapılan alışveriş muamelesinde banka devreye girdiği için, altın veya döviz ücretinin/ivazının hesaba havalesiyle nakit paranın yerini ne derece tutacağını değerlendirmek istiyoruz. Diğer taraftan sarf akdinde ivazların kabzının geçerlilik şartlarıyla mevcut piyasa uygulamasında ne derece bu şartlara uyduğunu ve bankanın devreye girmesinin ve sarrafla banka arasındaki sözleşmenin sakıncalarını, sarrafa maliyetini ortaya koymaya çalışacağız.

Konuya girmeden önce genel olarak satım akitlerinde ve özellikle de sarf akdinde kabzın mahiyeti hakkında bilgi vermemiz gerekir.

2. Kabzın Mahiyeti

Kabz kelimesi Arapça (قبض) kökünden mastar olup lügatte; “Bir şeyi tüm avucuyla almak”,¹ “Bir kılıç veya benzerini tutmak, bir şeyi bütün avucuyla kavramak veya eliyle almak”,² “eliyle dokunarak almaktır”,³ şeklinde tanımlanmıştır.

Yukarıdaki tanımlarda kabzı, bir şeyin ele geçirilmesi veya elde tutulması olarak anlamaktayız. Bir şeyi bizatihi ele almak, akit konusu şeyin tabiatı icabı ele alınamayan şey üzerinde tasarruf etme imkânı da kabzetme sayılmıştır. Elde tutmayı, ele almayı hukukçular menkul mallarda “nakliye” ve “münâvele”(ivazları karşılıklı ele alma), gayrimenkullerde ise üzerinde “tahliye neticesinde tasarruf imkanı bulma” ile izah etmişlerdir. Esasen İslam hukukçularının bir kısmı kabzı, mutlak anlamda tahliye (malın mülkiyetten çıkması) olarak tanımlarken, diğer bir kısmı eşyanın çeşidine göre tanımlama yoluna gitmiştir. Böylece iki farklı görüş karşımıza çıkmaktadır. Hanefilere, Şâfiîlerin bir görüşüne ve Hanbelîlerin bir

¹ Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzur, *Lisânu'l-Arab*, Dâru Sadr, Beyrut ty., VII, 68; Muhammed b. Muhammed b. Abdurrezzak el-Hüseyin ez-Zebîdî, *Tâcu'l-Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs*, by. Kabd maddesi, Dad babı, Matbaatü Hükûmeti Kuveyt, Kuveyt, 1980, XIX, 5.

² Hüseyin b. Muhammed el-İsfahânî,, *el-Müfredât fi Garibi'l-Kur'ân*, Karaman Yay. İstanbul 1986, 590; Ayrıca bk. Heyet, *el-Mu'cemu'l-Arabî li'l-Esasî*, Vizâretü'l-Evkaf, Tunus 1988, 963.

³ Zebîdî, a.g.e., XIX, 5.

rivayetine göre kabz, malın mülkiyetten çıkmasıdır.⁴ Nitekim Hanefî fakihlerden Kâsânî, kabzı “Bir mal veya malın menfaatine, ondan yararlanmak için müşteri ile mebi arasındaki engellerin örfe, âdeten ve hakikaten kaldırılması ve tahliyesi ile sahip olmak, tasarrufu altına almaktır. Tahliye ve tahalliden de maksat, satıcının müşteri ile mebi arasındaki tasarruf engelini kaldırması ve serbest bırakmasıdır,”⁵ şeklinde tarif etmiştir. Şâfiîlerden Râfiî de malın tahliyesini kabz için yeterli görmüştür.⁶

İslam hukukçuların mislî mallardan olan adedî, veznî ve keylî olan yiyeceklerin kabzı ile ilgili hükümlerde ihtilaf ettikleri bildirilmiştir. Ancak gayrimenkullerde kabzın, satıcının malının boşaltılması şartıyla tahliyenin kâfi olacağı konusunda ittifak etmişlerdir. Hatta satıcının malının bir odada toplansa da hüküm böyledir. Yalnız burada boş olan odalar için kabz ve dolayısıyla icare akdi geçerli olur. Ancak satıcı müşterinin evi ve içinde bulundurduğu (boşaltmadığı) eşyasını kabzetmesine izin verirse, bu kabz da sahih olmaktadır. Satıcının eşyası müşterinin yanında emanet sıfatıyla bulunacaktır.⁷

Karadâğî'nin belirttiğine göre çağdaş fakihlerimiz, kabzın anlamını genişletmiş ve şöyle demişlerdir: "Kabz, sadece elden ele teslim etmek değildir. Paranın hesaba girmesi de kabz sayılır. Hatta fukaha tatil günleri araya girse dahi caiz görmüşlerdir. Bu bağlamda 72 saatlik gecikmeyi meşru saymışlardır."⁸ Bu meşruiyet kanaatimize satım akitlerinde söz konusu olabilir. Zira bu tip alışverişlerde peşin, vade, veresiye, taksit, havale ve kefalet gibi tüm şekiller, karşılıklı rıza olduktan sonra geçerli ve meşrudur. Bu tanım bankacılık gibi çağdaş muamelelere kolaylık sağlamış ve akitlerin sonuçlanmasına hız kazandırmıştır. Burada paranın üçüncü şahıs aracılığıyla satıcının hesabına geçmesi mutlak satım akitlerinde kabz sayılıp geçerliliğine hükmedilir. Ancak akit eğer sarf akdiyse peşin dışındaki şekilleri kabul etmediği için hüküm değişir. Bu konuyu izah babında sarf akdinin özelliklerini/şartlarını ve özellikle genel kabul gören ve geçerli sayılan kabzın şekline ve mahiyetine yakından bakalım.

3. İslam Hukukuna Göre Sarf Akdi

Sarf terimi lügat açısından fazlalık ve harcama anlamlarına gelmektedir. Bu bakımdan iki semenin satımı olarak isimlendirilmektedir. Sarf akdine mahsus olarak akit meclisinde bedellerin elden ele nakli gerekir.⁹ Lügat anlamında geçen fazlalık teriminden dolayı nafîle ibadetlere de sarf denmiştir. İslam hukukuna göre

⁴ Abdullatif Mansur Sûs, *el-Kabd ve Eseruhu fi'l-Ukûd*, Y.Lisans Tez, An-Najah National University Faculty of Higher Education, Library of University of Jordan -Center of Thesis Deposit-, Ürdün, 2012, 18.

⁵ Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd b. Ahmed el-Kâsânî, *Bedâiu's-Sanâi' fi Tertibi's-Şerâi'*, Dâru'l-Kutubi'l-Arabî, Beyrut, 1982, V, 148.

⁶ Ebu'l-Kâsım Abdülkerim b. Muhammed b. Abdülkerim er-Râfiî, *el-Azîz Şerhu'l-Vecîz (Şerhu'l-Kebîr)*, -Thk. Ali Muhammed Muavvaz ve Adil Ahmed Abdülmevcûd, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1997, IV, 302.

⁷ Vizâretu'l-evkaf ve Şuûni'l-İslâmiyye, *Mevsûatu'l-Fikhiyyeti'l-Kuveytiyye*, Dâru's-Selâsil, Kuveyt, 1427, Cüz: 9, 41.

⁸ Muhyiddîn Karadâğî, *1. Uluslararası İslam Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi*, “Finans ve Borsa” m. 430, Kombad Yay. Konya, 1997.

⁹ Kasım b. Abdillâh b. Emir Ali el Konevi, *Enîsu'l-Fukahâ fi Ta'rîfati Elfâzi'l-Mütedaveleti beyne'l-Fukahâ*, Thk. Yahya Murad, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 2004, I, 80.

ise, paranın aynı cinsten olan veya olmayan paraya satımıdır. Altının altına, altının gümüşle veya gümüşün gümüşle satımıdır. Sarf akdinin kısaca şartları ise; tarafların akit meclisinden ayrılmazdan önce ivazları karşılıklı olarak peşin kabzedilmesi, ivazların misli (benzer) olması, muhayyerlik veya te'cil (erteleme, vade) olmamasıdır.¹⁰

Sarf akdinde tarafların akit meclisinden ayrılmazdan önce sahih bir kabzla ivazları teslim almış olmaları akdin sıhhat şartından olduğu sünnete ve ümmetin ittifakına dayanmaktadır.¹¹ Bu bilgiye göre satıcı ile müşteri altın ile parayı aynı anda karşılıklı olarak birbirlerine teslim etmiş, karşılıklı kabzetmiş olmaları, araya taraflardan başka üçüncü bir unsur (kişi veya kuruluş)un girmemesi, bir zaman dilimi girmemesi, mekan değişikliğinin olmaması, mutlak ve hakiki kabzın gerçekleşmiş olması gerekir.

Hanefilere göre sarf akdinde taraflar akit meclisinden ayrılmadan önce karşılıklı olarak ivazları kabzetmiş olmaları şart kılınmaktadır. Eğer sarrafta veya müşteride karşı tarafa teslim edilecek bakiye kalırsa akit fâsit olur.¹²

Diğer yandan taraflardan birinin teslimden önce akit meclisini terk etmesi caiz değildir. Hanefi mezhebine göre sarf akdinde meclis muhayyerliğinin olması, taraflardan birinin rızasına aykırı olabileceği, bunun da akdi ifsat edeceği görüşünün nassa dayandırıldığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan sarf akdinin sıhhat şartı olarak sahih bir kabzdan sonra tarafların akit meclisinden ayrılmaları gerektiği hakkında sünnetten delil ve ümmetin de ittifakı olduğu bildirilmiştir.¹³

Mâlikî İmam İbn Rüşd de, sarf akdinde muvâede (vadeleşme), havale, kefalet ve muhayyerliğin olamayacağını ifade ettikten sonra, muhayyerlikte taraflardan birinin rızası olmadığı için akdi ifsat edeceğini ilave etmiştir.¹⁴ Burada vadeleşmeden maksat, akit taraflarından birinin semeni veya semenin ivazı (karşılığı) olan döviz veya altının akit meclisinde tesliminin ertelenmesidir. Burada havale ve kefaletin olamayacağına dikkat çekmek isteriz. Zira konunun detayına girdiğimizde taraflardan birinin zarara uğraması söz konusudur. Altın ve döviz zamanla adeta yarışmaktadır. Fiyatı düştüğünde satıcıya zarar, yükseldiğinde ise müşteriye zararı olmaktadır. Bu bakımdan sarf akdinde ivazların elden ele aynı anda teslim ve tesellümü şart kılınmıştır.

Şafiilerde mutlak satım akdinde akit konusu şeyin tayini, belirli olması şartlardan biridir ki bu da, malın ve dolayısıyla akdin cinsine göre değişmektedir. Mesela satım konusu elbise ve buğday gibi şeyler olan mebiin tayini (muayyenliği) akdin kendisiyle olmakta, ayrıca kabzedilmesine gerek duyulmamaktadır. Buna karşın sarf akdinde ise akit konusu şey zaten akitle muayyen olsalar bile, yüzüğün yüzükle satımında olduğu gibi kabzın ifasına ihtiyaç vardır.¹⁵ Yani sarf akdinde

¹⁰Vehbe Zuhayli, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletuhu*, Dâru'l-Fıkr, Dimaşk, bty., V, 317.

¹¹Zuhayli, a.g.e., V, 318.

¹²Muhammed Serahsî, *el-Mebusut el-Kâfi li Serahsî*, by. ve bty., XIV, 10.

¹³Ebu Bekir Razi el-Cessas, *Ahkâmu'l-Kur'an li Cessâs*, by. ve bty., IV; 360.

¹⁴Muhammed b. Yusuf Ebi'l-Kasım el-Abderî, *et-Tâc ve'l-İklîl li Muhtasari Halîl*, Dâru'l-Fıkr, Beyrut, 1398, IV, 309.

¹⁵Ebu'l- Hasan Ali b. Muhammed b. Muhammed el- Mâverdi, *el-Hâvî fi Fıkhî's-Şâfiî*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1994, V, 79.

akit konusu şeyin muayyenliği akit kendisiyle değil, bizzat kabziyla olmaktadır. Şafiilerin de sarf akitinin konusu olan şeyin teslimini, ivazın muayyenliği kanalından şart koştuklarını görmekteyiz.

Hanbelî mezhebince de sarf akitinde ivazların akit meclisinde tesliminin şart olduğu ifade edilmiştir. Mesela 1000 riyal karşılığı olan dolar akit meclisinde teslim edilir. Gümüş altınla, altın altınla -cüneyh¹⁶lerin dolarla sarf edildiği gibi-karşılıklı kabzedilmeleri olmadıkça, nesie ribası (vade faizi) olur. Dolayısıyla öncelikle karşılıklı kabzetme olmalıdır.¹⁷ Ancak sarf akitinde ivazların tesliminde taraflara öncelik hakkı verilmediği ayrıca belirtilmiştir.¹⁸

Yukarıda sıraladığımız mezheplerin görüşleri ışığında sarf akitinde şart koşulan ivazın (özellikle semenin) kabzedilmesiyle, anında her türlü tasarrufa müsait olmalı veya en azından bu imkânı sağlamalıdır. Bu durum onun vadeye, takside, hesaba havaleye, kefâlete ve muhayyerliğe izin vermeyen bir akit olduğunu göstermektedir. Sarf akitinde para yerine çek, senet, tahvil veya bono gibi başka araçların kullanılması durumunda, mutlak paranın yerini tutmadığı için meşruiyete hâlel getirmekte, kabzin geçerliliğini zedelemektedir. Sarf akitinde kabzin geçerli olabilmesi şu iki şeyin gerçekleştirilebilmesine bağlı olduğu kanaatini taşımaktayız. Birincisi, tarafların ivazları aynı mecliste ve aynı anda elden ele teslim etmiş olmaları, ikincisi de; akit konusu şeyin ivazı olan paranın veya paranın yerini tutan şeyin, paranın sahip olduğu tüm sarf-tasarruf imkanlarına başka herhangi bir şeye ihtiyaç duymadan sahip olabilmesidir. Bu da ancak döviz olabilir. Bunun dışındakilerin paranın yerini tutamayacağı görülmektedir. Nitekim karşılıklı güvenin kalmadığı, emniyetin tam olarak sağlanamadığı günümüz piyasasında çek veya senedin karşılıksız çıkabilmesi, ciro edilmesi, kabzedilir edilmez mutlak manada her türlü tasarrufa imkan tanımaması nedeniyle sarf akitini ifsat etmektedir. Çek veya senedin karşılıksız çıktığı durumlarda nice ihtilaflar, haksızlıklar olmakta, taraflar haklarını ya mahkemelerde aramakta ya da bizzat kendileri zor ve şiddet kullanarak almaya çalışmaktadırlar.

İşte İslam hukukçularının nassa¹⁹ dayalı ortaya koydukları özellikle sarf akitiyle ilgili görüşlerin, ticaret hayatımızda anlaşmazlığı ve haksızlığı önceden önleme babında daha akitin kuruluşundan itibaren tarafların haklarını koruyucu ve güvence altına alıcı tedbirler mahiyetinde olduğuna şahit olmaktadır.

4. İvazı Teslim Önceliği

Zimmet borcu sayılan nakit para, döviz, altın, gümüş gibi bedellerin kendi cinsleri veya başka cinsle mübadelesi de peşin olarak yapılır. Aksi halde faiz meydana gelir. Sarrafların para, altın veya gümüş karşılığında ziynet satmasında peşin olma şartı vardır. Vadeli altın veya gümüş ya da döviz satışı, "nesie ribası"na yol açar.

¹⁶ Mısır Para Birimi. Arapça-İngilizce Kamus için bkz. <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-en/%D8%AC%D9%86%D9%8A%D9%87/>. Erişim Tarihi: 25.10.2017.

¹⁷ Muhammed b. Muhammed el-Muhtar eş-Şenkîti, *Şerhu Zâdu'l-Mustakna'*, Cüz: 164, 8.

¹⁸ Zuhayli, a.g.e., 63.

¹⁹ Ali b. Ömer Ebu'l-Hasan ed-Dârekutnî, *Sünenu Dârekutnî*, Thk. Seyyid Abdullah Hâşim Yemenî el-Medenî, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1966, III, 24.

Sarf akdinde bedellerin teslim önceliği yoktur. “İşte al, işte ver” şeklinde aynı anda ve aynı mecliste yapılması gerekir.²⁰

İmam Şâfiî’ye göre aynı mecliste ivazları elden vermede öncelik, problem olmamaktadır. Taraflar meclisi terk etmeden birbirlerine karşılıklı teslim ederler.²¹

Mâlikî İmam Rüşd’e göre, sarf akdinde vade, kefâlet, muhayyerlik ve muhayyerlik caiz değildir. Ancak akdin cevazına hâlel getirip ifsâd edici özelliği olmayan muhayyerlik şartı ileri sürülebilir.²²

Bütün mezheplere göre şu kural esastır: Sarf akdi de dahil olmak üzere tüm satım akitlerinde taraflar, akdin amacına hizmet eden herhangi bir şartı ileri sürebilirler. Bunun dışında taraflardan herhangi birine hak ettiği ivazı dışında bir çıkar sağlayan şartın ileri sürülmesi akdi ifsâd eder. Şartın kendisi fasit olup, karşı tarafın razı olmadığı ilave bir yararlanmadır²³ ki, haksız kazanca sebep olacağı için meşru değildir.

Günümüzde özellikle sarf akdinde teslim önceliği fiilen müşteriye geçmiş bulunmaktadır. Zira hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik ve tırnakçılık gibi meşru olmayan kazanımların, daha çok satın alma öncesinde mebiî, görme/inceleme, beğenme veya değiştirme aşamasında elde edildiğini görmekteyiz.

Genel anlamda banka kartlarının işleyiş, avantaj ve mahzurlarına değinmenin konunun anlaşılmasına yardımcı olacağı kanaatindeyiz.

5. Banka Kartlarının İşleyişi ve Hükümleri

Bilindiği gibi alışverişte kullanılan banka kartları, ATM ve kredi kartlarıdır:

5.1. ATM Kartı

ATM²⁴ kartı, harcama kartı veya debit kart olarak adlandırılmaktadır. ATM kartı ATM’lerden nakit çekme dışında üye iş yerlerinden mal ve hizmet satın alınmasında da kullanılabilir. Mal veya hizmetin satın alınması gerçekleştiği an, malın veya hizmetin bedeli elektronik ortamda kart hamilinin bankadaki hesabından alınarak işyerinin hesabına aktarılır. Para kişinin hesabından derhal alındığından hesabındaki mevcut parasının kullanılması anlamına gelir. ATM kartı, hamili nakit para taşıma külfetinden kurtardığı gibi finansman durumunu da kontrol etmesine yardımcı olur.²⁵ Ayrıca nakit para taşıma riski yanında vergiden kaçırma gibi olumsuz durumlara karşı da bir güvence oluşturduğu aşikârdır.

²⁰ Serahsî, a.g.e. VIII, 192; Kâsânî, a.g.e., 244.

²¹ İmam Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî, *Ümm*, Dâru’l-Marife, Beyrut, 1393, V, 66.

²² ‘Abderî, a.g.e., IV, 309.

²³ Bkz. Hanefîler için; Serahsî, a.g.e., XV, 278; Şâfiîler için; Ebu’l-Hasan Ali b. Muhammed b. Muhammed b. Habîb el-Basrî el-Bağdadî el-Mâverdî, el-Hâvî fî Fıkhi’ş-Şâfiî, Dâru’l-Kutubi’l-İlmiyye, X, 388, Beyrut, 1994.

²⁴ ATM: Automatic Teller Machine / Otomatik Vezne Makinesi. Bkz. <http://www.kisaltmalar.net/atm.html>, 03.10.2016

²⁵ Servet Bayındır, “İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık”, İstanbul, 2005, 188. Ayrıca bkz. Mesut Bayar, “İslam Hukukunda Banka Kartları ve Kredi Kartları”, D.Ü. S.B.E. Y.Lisans Tezi, Diyarbakır, 2007.

5.2. Kredi Kartı

Kredi kartı modern ve pratik bir ödeme aracıdır. Bir açıdan da kart hâmiline açılmış potansiyel bir kredidir. Bankadan kredi kartı alan şahıs, bu kartı kullanmak suretiyle banka tarafından kendisine takdir edilmiş limit kadar yaklaşık bir ay süreyle alışveriş yapar; mal ya da hizmet satın aldığı işyerlerine para ödemez, kredi kartıyla ödeme yapar ve hesap kesim tarihinden itibaren toplam borcuna faiz ya da kar adı altında eklenen hiçbir fazlalık ödemez.²⁶Faiz veya başka bir fazlalığın ödenmemesi, kartı kullananın zamanında kredi borcunu kapatmasına bağlıdır. Gecikme durumunda günlük faizin çalıştığı bilinmektedir. Dolayısıyla kart sahibinin ödemesine son derece titizlik göstermesi gerekir.

Kredi kartı sistemine girmiş üye işyerlerinin elde ettikleri avantajlar arasında şunlar zikredilmektedir:

Kredi kartı sistemiyle çalışan işyerlerinin müşterileri artmakta ve iş hacimleri genişlemektedir. Sattıkları malın ya da verdikleri hizmetin bedelini kısa sürede anlaşmalı olduğu bankadan alabilmekte ve bu konuda güven içinde olmaktadır. Kasalarında çok ve atıl para bulundurmaktan kurtulmakta; sahte para, bozuk para, döviz bozdurma vs. gibi sıkıntılara girmemektedirler. Hesapları düzgün bir şekilde tutulmakta; alacağını vereceğini güven içinde hesaplayabilmektedirler. Kredi kartının devlete ve ekonomiye katkıları ise şunlardır: Kredi kartıyla yapılan işlemler kayıt dışı ekonomiyi önlemekte ve vergi gelirlerini artırmaktadır. İstihdamı artırmakta, enflasyonun düşmesine etki etmekte, nakit dolaşım ihtiyacını azaltmakta, genel ekonomi kağıt yükünden kurtulmakta ve bürokrasiyi azaltarak zaman israfını önlemektedir. Bununla birlikte kredi kartı sisteminin eğitilmiş personel istihdam istemesi, kartlar kullanılarak sahtekârlık yapılabilmesi, kredi kartı ödemelerinin geciktirilmesi, üye işyerlerinin bankaya komisyon ödemek zorunda kalması, kart hamilinin harcama yapma eğilimini kamçılması gibi riskleri de beraberinde getirmektedir.²⁷

İşyerinin bankaya kart dolayısıyla komisyon ödemesinin karşılığını müşteriden çıkaracağı aşikârdır. Yani sattığı malın fiyatına ekleyeceği anlaşılmaktadır. Bu da tek çekim ve taksitlendirmede karşımıza farklı fiyat seçeneğini çıkarmaktadır.

Kredi kartı sisteminin İslâm hukuku açısından değerlendirilmesi noktasında fikhî durumu incelenecek en önemli sözleşmelerden biri, kredi kartı çıkaran banka ile kart hâmili arasında yapılan sözleşmedir. Zira bu sözleşmede ileri sürülen şartlar ile banka ve kart hâmili arasındaki ilişkinin fikhî hükmü değişmektedir. Şöyle ki;

Bu ilişki kefâlet olarak kabul edildiğinde, kefil olan tarafın kefil olduğu kişiden kefâlet için herhangi bir ücret alması caiz değildir. Bu sebeple, kefil olacak kişide teberrua ehil olması şart kılınmıştır. Zira bilinmektedir ki, kefâlet akdi sevap niyetiyle karşılıksız yapılan yardım akitlerindedir. Halbuki kartı çıkaran banka (kefil), kart hamilinden üyelik (katılım) ve senelik yenileme ücreti almaktadır ki, bunlar kefâlet için alınmış ücret hükmündedir. Dolayısıyla, bankanın aldığı ücretin, kart çıkarma ücreti veya bankanın yaptığı işlem masrafları karşılığı olup, kefâlet karşılığı olmadığı iddiası yersizdir. Kart hâmili ile banka arasındaki ilişki

²⁶ İshak Emin Aktepe, “Kredi Kartı Sistemi ve İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Cilt 10, Sayı 1, 2010, s. 133-.

²⁷ Bankalar arası Kart Merkezi, “Kart Bilinci”, www.bkm.com.tr- Erişim Tarihi: 28.10.2009.

vekâlet olarak vasıflandırıldığında ise, karttan alınan üyelik ve yenileme ücretleri sebebiyle, bankanın verdiği karzın faizi olduğu kanaati oluşmakta ve işlemi şüpheli hale getirmektedir.²⁸

Kredi kartıyla alışveriş sistemini yürüten bankalara, bir taraftan üye işyerleriyle anlaşma gereği, belli bazı ücret ve komisyonlar ödenmesi dışında, Bankalar arası Kart Merkezi ve uluslararası ödeme sistemleri arasında da çeşitli ödemeler gündeme gelmektedir.

Uluslararası kredi kartı kuruluşu (Visa, Master Card vs.) ile kredi kartı çıkarmayı planlayan banka arasında "lisans sözleşmesi" imzalanır. Bu sözleşme çerçevesinde uluslararası kuruluş bankaya verdiği kredi kartı çıkarma lisansı, kart sisteminin işleyişi sürecinde yaptığı hizmetler ve yurtdışı takas işlemleri karşılığında bankadan ücret ve komisyon alır. kredi kartı üyelik aidatı adı altında talep edilen bedelin, bankaların bu kartları çıkartarak üstlendikleri risk ve katlandıkları maliyet göz önünde bulundurulduğunda yerinde olduğu düşüncesidir. Nitekim söz konusu bedelin, bankaların gördükleri hizmetin uygun bir karşılığını isteme hakkı kapsamında değerlendirileceği ifade olunmuştur.²⁹

Günümüzde banka kartlarının kullanımının alabildiğine yaygınlaşması, bunun üç sacayağı olduğunu gösterdiğini söyleyebiliriz. Bunlar da sırasıyla, ihtiyaç, kolaylık ve güvenlidir. Öyle bir hale geldik ki banka kartları, cep telefonu ve mobil internetle birlikte hayatımızın bir parçası haline gelmiştir. Bunun modern bir toplumda ve özellikle büyük şehirlerde yoğun trafiği navigasyon cihazıyla, hantal bürokrasiyi internet yardımıyla, her çeşit ödeme, harcama veya havaleleri de banka kartlarıyla yaparak en kolay yoldan, asgari masraf ve hatta sıfır masrafla, dakikalar içinde hallederek sonuç almak ve yoğun strese maruz kalmamak gibi birçok yararlarını görmekteyiz.

Banka kartlarının kullanımının yarar ve zararlarıyla ilgili teknik bilgileri verdikten sonra şimdi de çağdaş bazı İslam hukukçularının konuyla ilgili görüşlerini aktaralım:

Çağdaş fakih Abdussettar Ebû Ğudde'ye göre, kart hâmilisi ile kartı ihraç eden banka arasındaki ilişki kartın kullanımından önce "kefalet", kartın kullanımından sonra "havaledir". Yani banka kartın kullanımından önce işyerlerine karşı kart hâmilinin zimmetine taalluk edecek borçların kefilisi konumundadır. Kartın kullanımından sonra ise kart hâmilisi işyerlerini bankaya havale etmektedir.³⁰

²⁸ Ahmet Yılmaz, "İslam Hukukuna Göre Kredi Kartı," Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Şanlıurfa, 2001, II, s.71.

²⁹ Emine Gül Kamiloğlu Latifoğlu, "Kredi Kartlarında Yıllık ücret Alınmasına İlişkin Hususlar", TBB Dergisi 2015 (121) s.325. Bkz. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2015-121-1533>. Erişim t. 23.10.2071.

³⁰ Abdussettâr Ebû Ğudde, "İslâmî Banka ve Geçici Teminat Mektubu", Mecelletü Mecma'i Meâyîrüş-şer'iyye fî Fıkhî'l-İslâmî, XII, s. 517.

Nezih Kemal Hammad'a göre de, kartı çıkararak banka ile kart hâmilisi arasındaki ilişki kefalettir. Ona göre kart hâmilisi kartı kullandığı zaman ortaya bir borç çıkar. İşte banka, işyerlerine karşı kart hamilinin kefilidir.³¹

Faruk Beşer ise kredi kartı kullanımından doğan ilişkiyi havale olarak nitelemektedir. Konuyu şöyle açıklar: "Kredi kartı kullanmak demek, alışveriş yaptığımız mağazaya, "Benim filan kurumda param var, seni oraya havale ediyorum, onlar sana benden alacağın kadar parayı verecekler, buyurun bunu doğrulayın ve alacağımızı alın" demektir. Yapılan iş İslâm hukuku terminolojisine göre bir "havale", yani vereceğin bir başkasına yüklenmesi işlemidir. Bunda prensip olarak bir mahzur yoktur. Yani alışveriş yapan müşterinin bu işlemle faize doğrudan bulaşan eylemi bulunmamaktadır."³²Görüldüğü gibi, dolaylı olarak faize bulaşma riskinden söz edilmemiştir. Oysa yukarıda zikrettiğimiz Mâlikî İmam İbn Rüşd'ün dediğine göre sarf akdinde havale caiz değildir. Bu yüzden Faruk Beşer'in 'mahzur yoktur' görüşüne katılmıyoruz.

İslam alimleri sarf akdinde bedellerin peşin olmasında ittifak etmişlerdir. İmam Ebu Hanife ve İmam Şâfiî'ye göre, sarf akdinde taraflar ayrılmazdan (akit meclisini terk etmeden önce) önce bedelleri teslim ederler. İmam Mâlik'e göre ise, akit meclisinden ayrılmayıp kabz geciktirilirse sarf akdi batıl olur. Yapılan sözleşme de mekruh olur.³³ İmam Mâlik bu görüşünü, ilgili hadiste³⁴ geçen "إلا" (=İşte al, işte ver) sözünün mefhumuna sadık kalmaya dayandırmıştır. Hanbelîlerin de bu hadise dayanarak, aynı hükme vardıklarını görmekteyiz.³⁵

Esasen altın ve döviz fiyatlarının her an değişebildiği göz önüne alındığında, İmam Mâlik'in kendi zamanından karşılıklı kabzda –özellikle de sarf akdinde– gösterdiği hassasiyeti takdir etmemek mümkün değildir! Buna göre müşteri hazırladığı parasını elinde tutacak, alacağı altın veya dövizini eline alır almaz,

³¹ Nezih Kemâl Hammâd, "Banka Teminat Mektubu", Mecelletü Mecma'i Meâyirü's-Şer'iyye fî Fikhi'l-İslâmî, by. ve bty., XII, s. 502-504.

³² Faruk Beşer, *Kredi Kart Bankası Kart Hâmilisi İlişkisi*, bkz. <http://bankalarkrediler.com/kredi-kart-bankasi-kart-hamili-iliskisi.html>. Erişim Tarihi: 24.10.2017.

³³ Ebū 'l-Velîd Muḥammed ibn Aḥmed ibn Muḥammed b. İbn Rüşd, *Bidâyetu'l-Müctehid ve Nihâyetu'l-Muktesid*, Matbaatu Mustafa Elbabî, Mısır, 1975, II, 197.

³⁴ أخبرنا مالك أخبرنا ابن شهاب عن مالك بن أوس ابن الحدثان أنه أخبره : أنه التمس صرفا بمائة دينار وقال : حتى فدعاني طلحة بن عبيد الله فقال : فتراوينا حتى اصطرف مني فأخذ طلحة الذهب يقبلها في يده ثم قال : حتى يأتيني خازني من الغابة وعمر بن الخطاب يسمع كلامه فقال : لا والله لا تفارقه حتى تأخذ منه ثم قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : الذهب بالفضة ربا إلا هاء وهاء والتمر بالتمر ربا إلا هاء وهاء والشعير بالشعير ربا إلا هاء وهاء. Mâlik b. Enes Ebu Abdullah el-Esbahî, Muvattâî Mâlik, Thk. Takiyuddîn Nedvî, "Kitabu's-Sarf ve Ebvâbu'r-Ribâ", Dâru'l-Kalem, Dîmaşk, 1991, Hadis no; 815, III, s.241. Hadiste geçen (إلا هاء وهاء) hakkında şöyle denmiştir: "Taraflardan biri diğerine –İşte, yani al!, Diğeri de ona: -Ver, der. Bu ifadelerden maksat, karşılıklı olarak ayrılmazdan önce ivazları kabzetmektir. İmam Müslim bu hadisi Sahihinde 1586 nolu hadis olarak tahrir etmiştir. Şeyh Elbânî: أخبرنا إسحاق بن إبراهيم قال حدثنا سفيان عن الزهري عن مالك بن أوس بن الحدثان أنه سمع عمر بن الخطاب يقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : الذهب بالورق ربا إلا هاء وهاء والتمر بالتمر ربا إلا هاء وهاء والشعير بالشعير ربا إلا هاء وهاء والبر بالبر ربا إلا هاء وهاء bu hadis için " sahihtir" nitelemesinde bulunmuştur. Hadis için bkz. Ahmet b. Ebu Şuayb Ebu Abdurrahman en-Nesâî, *el-Müctebâ mine's-Sünen*, Thk. Ebu'l-Fettah Ebu Ğudde, "Bâbu Bey'u't-temri bi't-temri mutefâdilen", Mektebetu Matbuâtî'l-İslâmiyye, Halep, 1986, Hadis No: 4558, VII, 273.

³⁵ Muhammed b. Muhammed el-Muhtar eş-Şenkîî, Şerhu Zâdi'l-Mustakna', XV, 161, (*مصدر الكتاب*), by. ve bty. (: دروس صوتية قام بتفريغها موقع الشبكة الإسلامية

satıcıya teslim edecektir. Dövizin veya altının sayılıp tartılması için geçen sürede fiyatlardaki muhtemel değişiklik, tarafların iradesi dışında olacağı malumdur. Ancak yine de alışveriş bitiminde taraflar karşılıklı rızayı dışa vururlarsa güzel olur. Zira bu durum İslam ticaret ahlakına ve takvaya uygun düşer. Alışveriş esnasında araya başka herhangi bir işlemin girmesi veya herhangi bir sebeple beklemeye alınması esnasındaki fiyat değişikliği akdin sıhhatine zarar verir. Bu yüzden karşılıklı teslimin geciktirilmeden aynı anda ifâ edilmesi, yani elden ele “işte al, işte ver” şeklinde ifâ edilmesi, sarf akdinin can alıcı noktasını oluşturduğunu görmekteyiz.

Diğer satım akitlerinden ayrı olarak sarf akdine mahsus iki şartın bulunduğu kabul edilmiştir ki şunlardır:

a-Sarf akdinde akit konusu şeylerde -cins birliği ister olsun, ister olmasın-bedellerin akit meclisinden ayrılmazdan önce taraflarca kabzedilmiş olmalıdır. Burada semenin tamamen değil de bir kısmının kabzedilip bakiyesi kabzedilmeden taraflar ayrılırsa, fukahanın ittifakıyla akit batıl olur. Cumhûru ulemânın görüşüne göre sarf akdi kabzın sıhhatine bağlıdır.

b- Sarf akdinde, geleceğe yönelik şartlar koşulmamış olmalıdır. Yani taraflardan biri veya ikisi, erteleme, taksit, vade gibi şartlar ileri süremezler. Zira bunlar akdi ifsâd eder.³⁶

Akit meclisinde teslim alınan altın, gümüş veya dövizin ivazı olan piyasada muteber ve anında her türlü harcamaya imkân veren paranın yerine, banka kartının kullanılması durumunda hüküm değişmektedir. Şöyle ki;

Altını satıcıdan teslim alan müşteri eğer aynı anda parasını vermemişse, o andan itibaren satıcı her an altın fiyatının yükselmesiyle zarara katlanma riskiyle karşı karşıyadır. Oysa satıcı, kâr amacı gütmek, nafakasını temin etmek üzere ticarete atılmıştır. Bu durum satıcının aleyhine bir sonuç doğurmaktadır. Buna cevaz verilmesi düşünülemez.

Hayrettin Karaman kredi kartıyla tek çekim olarak altın alımına cevaz vermektedir. Hatta satıcının hesabına geçen parayı almak için gerekiyorsa bankaya hizmet bedeli olarak komisyon bile ödemesini istemekte mahzur görmemektedir.³⁷

Kanaatimizce bu şekil her ne kadar peşin alışveriş, elden ele (=münâvele) şeklinde cereyan etmiş gözükse de, aynı sonucu doğurmamaktadır. Zira hesaba havale, eldeki paranın her türlü tasarrufa imkân veren durumuyla eşdeğer olamaz. Buna piyasa tabiriyle “sıcak para” diyoruz. Sarraf, havale edilen hesabındaki parayla borcunu ödeyebilir, mal siparişi verebilir, alışveriş yapabilir. Ama tüm bunlar internet, bilgisayar ortamında ve belli bir sürenin geçmesine bağlıdır. Ama internet bağlantısı olmadan hiçbir işlem yapamaz. Dolayısıyla zahiren müşteriden alacağı kalmadığı halde, akit meclisinde sadaka veremez, borcunu kapatamaz, bir şey satın alamaz. Yani tasarruf kısıtlılığı söz konusu olur. İşte bu durum, yapılan

³⁶ Yüsrâ Ali Hamdan, *Ahkâmu'l-kabd ve's-sarf*, Abu Dabi Teknoloji Üniversitesi, bkz. <http://www.aliqitisedalislami.net>. Erişim Tarihi: 25.10.2017.

³⁷ Hayrettin Karaman, “Kredi Kartı ile Altın Satımı” için bkz. <http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat2/0178.htm>. Erişim Tarihi: 25.10.2017.

havalenin nakit paranın yerini tutmasında en büyük engeldir. Dolayısıyla hem kısıtlama olmakta ve hem de zamana ihtiyaç duyulmaktadır. Sarraf, hesabına havale edilen parayla internet veya banka ortamında kendisi altın almaya kalkışsa, arada belli bir zamanın geçmesiyle zarar etme riski vardır. İşte bu durum, yani belli bir zamanın geçmesi, sarf akdinde ivazların elden ele teslimini öngören hadisi görmezden gelmeye sebep olmaktadır.

Öte yandan fukahanın değişik hüküm ve yorumları sonucunda diyebiliriz ki, sarf akdinde nakit paranın elden teslimi yerine kart vasıtasıyla hesaba havale, hükmî kabzı oluşturmaktadır. Hatta bu hesaba havale elektronik ortamda icra edildiği için, satıcı tarafının da hakîkî değil, hükmî olduğu da söylenebilir.³⁸ Oysaki sarf akdinde hakiki kabzı gerçekleştirmek üzere paranın aynı meclis ve aynı anda karşılıklı teslimi için de tarafların hakîkî olmaları gerekir. Hükmî kabz mutlak alışverişlerde geçerliyse de, bizce sarf akdindeki geçerliliği en azından şüphelidir. Dolayısıyla kabzın mahzurlu olması, akdin sıhhatini de etkilemekte, muameleyi şüpheli sınıfa sokmaktadır.

Molla Enver Kılıçaslan'ın kredi kartıyla altın almanın hükmü hakkındaki görüşü de şöyledir:

“Günümüzde altın satışıyla ilgili akıl almaz hile ve caiz olmayan muameleler yapılmaktadır. Bunlardan en yaygın olanı taksitle ve kredi kartıyla altın alımının yapılmasıdır. Kredi kartıyla altın alımı borçla altın alma yerine geçtiğinden caiz değildir. Zira altını satan kişi bu durumda parasını direk alamıyor. Ancak bankayla anlaştığı tarihte alabiliyor. Eğer satılan altının parası cari hesabın bulunduğu banka kartları gibi direk kuyumcunun hesabına aktarılsaydı hükmî kabz yerine geçeceği için muamele sahih olacaktı.”³⁹

Din İşleri Yüksek Kurulunun açıklamasında: "Altının kredi kartıyla satışı konusunda farklı görüşler ileri sürülebilir. Kart sahibi olan kurumun (bankanın), kredi kartı ile yapılan satıştan doğan borcu, anında peşin (online) olarak kuyumcunun hesabına yatırması halinde (tek çekim), yapılan alışverişin sahih olacağı, dolayısıyla burada nesie (veresiye) ribasının söz konusu olmayacağı söylenebilir. Altın bedelinin anında satıcının hesabına geçilmeyip daha sonra ödenmesi durumunda yukarıda belirtilen, sarf akdi şartına riayet edilmediği ve altının para ile veresiye satışı söz konusu olduğu için caiz olmaz,"⁴⁰ denmiştir.

Diğer taraftan İslam Ticaret Hukukuyla ilgili olarak icra edilen kongrede, altın veya döviz karşılığı olan paranın banka hesabına havalesi, kabzın sıhhati açısından farklı görüşlerin ortaya çıktığı vurgulanmıştır. Hesaba havalenin hakîkî değil, hükmî kabz olacağı ve bu yüzden sarf akdinin sahih olamayacağı dile

³⁸ “İcab ile kabul arasındaki irtibat maddi değil hükmîdir. Yine aynı şekilde gaipler arasında yapılan akitte de meclis birliği hakiki değil hükmîdir.”Bkz. Arif Atalay, “İslam Hukukunda Elektronik Ortamda Akitleşme”, Gümüşhane İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2015/4, c. 4, sayı: 8, 27.

³⁹ Molla Enver Kılıçaslan, “Kredi Kartıyla Altın Satışı Caiz midir?”, Alimler ve Medreseler Birliği Fetva Kurulu, bkz <http://www.fetvakurulu.com/Detay/Haber/532/kredi-kartiyla-altin-satisi-caiz-midir.aspx>. Erişim Tarihi: 24.10.2017

⁴⁰ <http://www.fetvakurulu.com/Detay/Haber/532/kredi-kartiyla-altin-satisi-caiz-midir.aspx> Erişim Tarihi .24.10.2017

getirilmiştir. Hatta İslam Fıkıh Akademisinin kararının da bu yönde olduğu ifade edilmiştir.⁴¹

Sonuç

Sarf akitlerinin sahih bir şekilde icra edilmesi; tarafların anlaşıp kararlaştırdıkları fiyat üzerinden araya herhangi bir sürenin geçmesine veya başka bir işlemin yapılmasına meydan vermeden altının/dövizin ve parasının karşılıklı olarak ve aynı mecliste teslim edilmesiyle mümkün olmaktadır. Bu şekilde cereyan etmeyen sarf akitinin sıhhatinden söz edemeyiz. Diğer taraftan döviz veya altının karşılığı olarak verilecek paranın nakit ve peşin olması gerekir. Bilindiği gibi sarf akdi vade veya taksit kabul etmemektedir. Sarf akdinde ivazların kabzının hükmî değil, hakiki olması gerekmektedir. Bu yüzden banka kartları marifetiyle tek çekim dışında yani vadeli veya taksitli durumlarının kesinlikle haram olduğu konusunda hiçbir şüphe yoktur. Öte yandan Din İşleri Yüksek Kurulunun verdiği tek çekimin meşru olduğu fetvası da kanaatimizce tartışmaya açıktır. Zira tek çekim sayesinde paranın hesaba geçmesiyle, zahiren meclisi terk eden tarafların birbirlerine borcu kalmamış görünse de, iki nokta bizi düşündürmektedir. Bunlardan birisi hesaba geçen paranın kabzının hakikî değil ancak hükmî olarak vasıflandırılabilmesidir. Oysa yukarda zikrettiğimiz hadise göre teslimin ancak “elden ele” şeklinde hakikî kabzla sahih olacağı ifade edilmiştir. Diğer de, taraflardan birinin bankaya havale edilmesi veya bankanın kefil olması. Sarf akdinde havalenin caiz olmadığını belirtmiştik. Kefâlete gelince, kefâlet için tarafların ücret üzerinde anlaşmaları da akdin amacına uygun düşmemektedir. Ayrıca hesaba geçen paranın elektronik ortama bağımlılığı dolayısıyla tasarrufundaki kısıtlılığın, nakit para söz konusu olmadığı bilinen bir gerçektir. Herhangi bir zaruret olmaksızın faizle işgal eden bankayı taraf kılmanın masum gösterilmesi de bizce takvaya uygun düşmemektedir. Esasen Din İşleri Yüksek Kurulunca verilen fetvada da görürlüğü gibi kesinlikten söz edilmemekte, farklı görüşlere açık kapı bırakılmaktadır. Nitekim konumuzla ilgili olarak yapılan kongrenin sonuç bildirisinde farklı görüş ortaya çıkmıştır. Dahası bu fetvayla kalbimiz tatmin de olmamaktadır. Esasen bu konudaki kuşkimuzdan dolayı, kalbin tatmin olmasıyla alakalı olarak varid olan hadisin de bize yol gösterdiğini düşünmekteyiz.⁴²

⁴¹ İslam Ticaret Kongresinde alınan ilgili karar şudur: “Banka kartıyla peşin olarak altın alımı konusunda ise kurulumuzda iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. İlkine göre; sarf akdinde aranan kabz şartı, hakikî/fiilî kabz olduğundan bedellerden birinin banka hesabındaki varlığı (kaydı para) kabz işlevi görmez. Dolayısıyla bu tür bir işlem caiz görülemez. Çoğunluğun benimsediği görüşe göre ise, hükmî kabz, hakikî kabz hükmünde olduğundan, kişinin kredi kartıyla değil de banka kartıyla hesabındaki parayla peşin altın veya döviz satın alması caizdir. Nitekim İslam Fıkıh Akademisi'nin “Müşterinin hesabı ile ilgili kayıtlar hükmîkabz sayılır” kararı bu yöndedir. Müşteri, banka cari hesabındaki parayla peşin altın alım satımı yapabilir.” İslam Ticaret Hukuku Kongresi, Faiz Oturumu Sonuç Bildirisi, Konya, Kasım 2015.Bkz. <http://www.islamticarethukuku.org/faiz-oturumu-sonuc-bildirisi-73h.htm>. 24.10.2071.

⁴² “-Vâbisa ibn Ma'bed radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre şöyle dedi: Rasûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz bana şunları söyledi:“- Kalbine danış. İyilik, nefsin uygun gördüğü ve yapılmasını kalbin onayladığı şeydir; kötülük ise insanlar sana fetva verseler bile, gönlünü huzursuz eden ve içinde kuşku bırakan şeydir.”Hadisi Ahmed b. Hanbel, Taberânî ve Beyhakî tahrir etmiştir. Bkz. Haris b. Usame-Hafız Nureddin Heysemî, *Buğyetu'l-bâhis an*

Kaynakça

ABDERÎ, Muhammed b. Yusuf Ebi'l-Kasım, *et-Tâc ve'l-İklîl li Muhtasari Halil*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1398.

ABDULLATÎF Mansur Sûs, *el-Kabd ve Eseruhu fi'l-Ukûd*, Ürdün Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Amman, 2012.

AKTEPE, İshak Emin, *Kredi Kartı Sistemi ve İslam Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*, Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 2010.

ATM için bkz. <http://www.kisaltmalar.net/atm.html>, 03.10.2016

Bankalar arası Kart Merkezi, "Kart Bilinci", www.bkm.com.tr (28.10.2009)

BARDAKOĞLU, Ali, "Diyet" md., DİA, TDV., İstanbul, 1994.

BAYAR, Mesut, *"İslam Hukukunda Banka Kartları ve Kredi Kartları"*, D.Ü. S.B.E. Y.Lisans Tezi, Diyarbakır, 2007.

BAYINDIR, Servet, *İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık*, İstanbul, 2005, 188.

BEŞER, Faruk, *"Kredi Kartı ile Aklımıza Takılanlar"* için bkz. www.farukbeser.com/soru/kredi-karti-248.htm- 23.11.2009.

Buhari, Muhammed b. İsmail, *Câmiu's-Sahîhu'l-Muhtasar*, Dâru İbn Kesir, Beyrut, 1987, Hadis No: 2062-2065, II, 750.

CESSAS, Ahmet b. el-Meknî Ebu Bekir er-Râzî, *Ahkâmu'l-Kur'ân li Cessâs*, by. ve bty.

DÂREKUTNÎ, Ali b. Ömer Ebu'l-Hasan, Sünenu Dârekutnî, Tahk. Seyyid Abdullah Hâşim Ye menî el-Medenî, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 1966.

EBÛ ĞUDDE, Abdussettâr, *"İslâmî Banka ve Geçici Teminat Mektubu"*, Mecelletü Mecmâ'i'l el-Meâyîrû's-Şer'iyye -Fikhi'l-İslâmî, by. ve bty.

EBU'L-KÂSİM Abdülkerim b. Muhammed b. Abdülkerim er-Râfî, *el-Azîz Şerhu'l-Vecîz (Şerhu'l-Kebîr)*, I-XIII, Thk. Ali Muhammed Muavvaz ve Adil Ahmed Abdülmevcûd, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1997.

ESBAHÎ, Mâlik b. Enes Ebu Abdillah, Muvattâi Mâlik, Thk. Takiyuddîn Nedvî, *"Kitabu's-Sarf ve Ebvâbu'r-Ribâ"*, Dâru'l-Kalem, Dimaşk, 1991.

HAMMAD, Nezh, *İktisâdî Fıkıh Terimleri Sözlüğü*, İz Yay., İstanbul 2013.

-*"Banka Teminat Mektubu"*, Mecelletü Mecma'i Meâyîrû's-Şer'iyye fi Fikhi'l-İslâmî, by. ve bty.

HEYET, *el-Mu'cemu'l-Arabî li'l-Esasî*, Vizâretü'l-Evkaf, Tunus 1988.

HEYSEMÎ, Haris b. Usame-Hafız Nureddin, *Buġyetu'l-bâhis an Zevâidi Müsnedi'l-Hâris*, Merkezi Hidmeti's-Sünneti ve's-Siyreti'n-Nebeviyyeti, Medine, 1992.

Zevâidi Müsnedi'l-Hâris, Merkezi Hidmeti's-Sünneti ve's-Siyreti'n-Nebeviyyeti, Medine, 1992, I, 201.

- İBN MANZUR, Muhammed b. Mükerrrem, *Lisânu 'l-Arab*, Dâru Sadr, Beyrut, bty.
- İBN RÜŞD, Ebû 'l-Velîd Muḥammed ibn Aḥmed ibn Muḥammed, *Bidayetu 'l-Müctehid ve Nihâyetu 'l-Muktesid*, Matbaatu Mustafa Elbabî, Mısır, 1975.
- İMAM ŞÂFÎÎ, Muhammed b. İdrîs, *Ümm*, Dâru'l-Marife, Beyrut, 1393.
- İSFAHÂNÎ, Hüseyin b. Muhammed, *el-Müfredât fi Garîbi 'l-Kur'ân*, Karaman Yay. İstanbul, 1986.
- İslam Ticaret Hukuku Kongresi (Günümüzdeki Meseleler), Faiz Oturumu Sonuç Bildirisi, Konya, Kasım 2015. Bkz. <http://www.islamticarethukuku.org/faiz-oturumu-sonuc-bildirisi-73h.htm>. Erişim tarihi: 24.10.2017.
- KARADÂĞÎ, Muhyiddîn, *1. Uluslararası İslam Ticaret Hukukunun Günümüzdeki Meseleleri Kongresi* (Makale), “Finans ve Borsa” m. 430, Kombad Yay. Konya, 1997.
- KÂSÂNÎ, Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd b. Ahmed, *Bedâyiu's-Sanâi' fi Tertibi's-Şerâi'*, Dâru'l-Kutubi'l-Arabî, Beyrut, 1982.
- KONEVÎ, Kasım b. Abdillâh b. Emir Ali, *Enîsu 'l-Fukahâ fi Ta'rîfâti Elfâzi 'l-Mütedaveleti beyne 'l-Fukahâ*, Thk. Yahya Murad, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 2004 .
- Kredi kartıyla altın almanın hükmü iin bkz. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/905177-kredi-kartiyla-altin-satmak-caiz-degil>, erişim t: 20.10.2017
- KURTUBÎ, İbn Rüşd, *Bidayetu 'l-Müctehid ve Nihâyetu 'l-Muktesid*, Matbaatu Mustafa Elbabî, Mısır, 1975.
- LATİFOĞLU, Emine Gül Kamiloğlu, “Kredi Kartlarında Yıllık ücret Alınmasını İlişkin Hususlar”, TBB Dergisi, Ankara, 2015. Bkz. <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2015-121-1533>. Erişim tarihi, 23.10.2017.
- MÂVERDÎ, Ebu'l- Hasan Ali b. Muhammed b. Muhammed, *el-Hâvî fi Fıkhi's-Şâfiî*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1994.
- EL-MENÎ, Abdullah b. Süleymân *Mecelletü'l-Mecma'i'l-Fıkhi'l-İslâmî li Râbitati'l-Âlemi'l-İslâmî*, X, I, 1996.
- NESÂÎ, Ahmet b. Ebu Şuayb Ebu Abdurrahman, *el-Müctebâ mine's-Sunen*, Thk. Ebu'l-Fettah Ebu Ğudde, Mektebetu Matbuati'l-İslamiyye, Halep, 1986.
- RÂFÎÎ, Ebu'l-Kâsım Abdülkerim b. Muhammed b. Abdülkerim, *el-Azîz Şerhu'l-Vecîz (Şerhu 'l-Kebîr)*, Thk. Ali Muhammed Muavvaz-Adil Ahmed Abdülmevcûd, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1997.
- SERAHSÎ, Muhammed, *el-Mebsut el-Kâfi li Serahsî*, by. ve bty.
- ŞENKİTÎ, Muhammed b. Muhammed el-Muhtar, *Şerhu Zâdu'l-Mustakna'*, by. ve bty.
- SÛS, Abdullatif Mansur, *el-Kabd ve Eseruh fi'l-Ukûd*, Ürdün Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Amman, 2012.

YILMAZ, Ahmet, “İslam Hukukuna Göre Kredi Kartı,” Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Şanlıurfa, 2001.

BEŞER, Faruk, *Kredi Kart Bankası Kart Hâmili İlişkisi*, bkz. <http://bankalarkrediler.com/kredi-kart-bankasi-kart-hamili-iliskisi.html>. erişim tarihi: 24.10.2071.

ZEBÎDÎ, Muhammed b. Muhammed b. Abdurrezzak el-Hüseyni, *Tâcu'l-Ârûs min Cevâhiri'l-Kâmûs*, by. Kabd maddesi, Dad babı, Matbaatü Hükûmeti Kuveyt, Kuveyt, 1980.

ZUHAYLÎ, Vehbe, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve Edilletuhu*, Dâru'l-Fıkr, Dımaşk, bty.